

تغزل معشوق در غزلیات عاشقانه فارسی

از مدتی تا ممتد

محمد علی تقی زاده کجانی

سرشناسه	: تقی زاده کجانی، محمدعلی، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور	: تطور معشوق در غزلیات عاشقانه فارسی از رودکی تا منزوی / محمدعلی تقی زاده کجانی.
مشخصات نشر	: تهران: آرمان پژوهان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۰ ص.
شابک	: 978-622-9564-48-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: شعر فارسی -- قرن ۴ ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	: Persian poetry -- 10-20th centuries -- History and criticism
موضوع	: معشوقه در ادبیات، Mistresses in literature
موضوع	: عشق در ادبیات، Love in literature
موضوع	: عشق -- شعر، Love -- Poetry
رده بندی کنگره	: PIR ۴۴۹۵
رده بندی دیویی	: ۲۱/۱۶۸
شماره کتابساز	: ۵۸۲۹۹۶۲

انتشارات آرمان پژوهان

تطور معشوق در غزلیات عاشقانه فارسی از رودکی تا منزوی
 نویسنده: محمد علی تقی زاده کجانی
 انتشارات: آرمان پژوهان
 طراح جلد: سعید شعبانی
 چاپ اول: ۱۳۹۸
 قیمت: ۳۵,۰۰۰ تومان
 تیراژ: ۵۰۰ نسخه
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۶۴۴-۸-۶

آدرس سایت: www.armanpajouhan.com

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات آرمان پژوهان محفوظ است.

نشانی: تهران، میدان انقلاب، ضلع جنوب شرقی، پلاک ۱۷
 (ساختمان مترجمان)، طبقه سوم، واحد ۵.
 ۰۲۱-۶۶۴۹۷۶۰۲ (۱۰ خط ویژه)

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	فصل اول : بررسی مفاهیم
۱۱	کران نمود غزل
۱۴	اقسام غزل در ادب پارسی
۱۴	الف) انواع اصلی غزل
۱۵	ب) انواع فرعی غزل
۱۷	تفاوت غزل و تغزل
۱۸	گذری بر تاریخ غزل در سخن پارسی
۲۰	تعریف عشق: معنای لغوی و ریشه آن
۲۱	عشق و انواع آن
۲۲	عشق الهی
۲۱	عشق انسانی
۲۳	عشق کیهانی
۳۰	عشق حقیقی و عشق مجازی
۶۳	معشوق و انواع آن

فصل دوم: مطالعه‌ای بر چگونگی تجلی معشوق در دوره‌های

مختلف ادبی	۸۵
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه رودکی	۸۷
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه فرخی سیستانی	۹۲
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه انوری	۹۴
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه سعدی	۹۶
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه مولانا	۹۸
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه لسان‌الغیب	۱۰۶
۱- ساختار رندی	۱۱۲
۲. ساختار عرفانی	۱۱۳
۳. ساختار عاشقانه	۱۱۳
۴. ساختار قنلداری	۱۱۴
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه شاه نعمت‌الله ولی	۱۱۵
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه هاشم بافقی	۱۱۸
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه صائب تبریزی	۱۲۴
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه بیدل دهلوی	۱۲۸
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه فروغی بسطامی	۱۳۵
کاوشی بر جلوه‌گری معشوق در چکامه منزوی	۱۴۲
فرجام سخن	۱۵۲
منابع	۱۵۵

مقدمه

نخستین چکامه های پارسی (در سده چهارم و پنجم) در هم بوده های بزم و شادی همراه با نوا خوانده می شده است. پاره ای باور دارند که چند واژه ای حکم و غزل در روزگار سر آغاز سروده پارسی تنها به بیت های سرشار قصیده ها اطلاق می شده است. در آثار به جامانده مانده از رودکی و شهید بلخی و دقیقی طوسی نمونه هایی از چکامه کامل و ناوابسته یافت می شود. در پایان سده پنجم، غزل اندک اندک جای بیشتری در دیوان سرایندگان به خود اختصاص داد، به طوری که حتی سرایندگان قصیده سران همچون خاقانی یا شاعران سروده سرایی چون نظامی نیز به سرودن غزل دست زدند. وانگهی با ظهور سنایی که شاعری عارف بود، گونه ای بی بسته از غزل به وجود آمد که به «غزل عارفانه» معروف شد. این گونه از غزل را عطار، مولوی و فخرالدین عراقی به فراز مندی رساندند. بدین سان دوشاخه جداگانه غزل عاشقانه و غزل عارفانه آشکار شد. بر اثر روایی اصطلاحات اهل تصوف در میان شاعران، غزل های بسیاری سروده شد که در آن ها رنگ هر دو گونه غزل را دید و به راستی آمیزه ای از این دو گونه است. غزل های حافظ نمونه کامل

غزل از این گونه است که در آن‌ها معانی و دستمایه‌های عاشقانه و عارفانه به هم آمیخته است. با آنکه غزل پیوسته رنگ عاشقانه یا عارفانه داشته است، وانگهی چامه‌سرایی، از جمله سعدی و حافظ، گاه آن را برای ستایش نیز به کار گرفته‌اند. در غزل‌های شاعران سده چهارم تا ششم هجری، بیت‌های غزل از روی درون‌مایه به هم پیوسته و نزدیک هستند، وانگهی اندک‌اندک این ویژگی از بین رفت و هر بیت حاوی مضمون مستقلی شد. غزل که با حافظ به نقطه اوج خود رسیده بود، پس از او رو به فرو بودگی گذاشت. در شعر مشروطیت غزل همانند دیگر قالب‌های شعری به کار بیان افکار و دیدگاه‌های سیاسی و اجتماعی آمد. وانگهی در روزگار معاصر، غزل کم‌وبیش به معنای خود که شعر عاشقانه باشد بازگشته است. از روی نمونه، سیمین بهبهانی با به کار بردن وزن‌های غیرمتداول، گونه‌ای از غزل را که به «غزل نو» معروف شده روایی کرده است. به هر حال غزل روزگاران دراز را تجربه نموده و فراز و نشیب‌های بسیاری را دیده است؛ در این فصل سیر این گونه از سرایش شعر با تمرکز بر مفهوم غم و مجلس معشوق مورد بررسی قرار خواهد گرفت؛ و در این کاوش عزاداران نامی از قرن چهارم تا چهاردهم مطمح نظر خواهند بود.